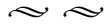

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Μετάφραση και περιοδικός τύπος στον 19ο αιώνα

«ΘΑΛΗΣ»

«Χρυσαλλίς»

Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις
και διαμόρφωση του 'εθνικού χαρακτήρα'
στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα

ISBN 978-618-80943-6-9

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

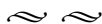
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Μετάφραση και περιοδικός τύπος
στον 19ο αιώνα

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Επιμέλεια

Άννα Ταμπάκη – Αλεξία Αλτουβά

ΑΘΗΝΑ 2016

Περιεχόμενα

ANNA TAMPAKH

Χαιρετισμός 11

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Χαρτογραφώντας το μεταφραστικό πεδίο του 19ου αιώνα
σε μεγάλη κλίμακα: έντυπα, πόλεις, γλώσσες, ρεπερτόριο.
Πρόδρομες σκέψεις 17

MARIA ΣΕΧΟΠΟΥΛΟΥ

Απόπειρες μεταφραστικής ανανέωσης
στον περιοδικό τύπο των τελών του 19ου αιώνα.
Η πρώτη εμφάνιση μιας... τολμηρής Σκανδιναβής δεσποινίδος 23

ΑΡΙΣΤΕΑ ΚΟΜΝΗΝΕΛΛΗ

Περίοδος της Γης εν ημέραις ογδοήκοντα:
η μετάφραση του μυθιστορήματος του Ιουλίου Βερν
από τον Άγγελο Βλάχο στο περιοδικό *Εστία* 41

ΚΥΡΙΑΚΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ

Γυναικείες απεικονίσεις στην πρόσληψη και
στη μετάφραση του αρχαίου δράματος.
Η *Μήδεια* του Ευριπίδη και του Ernest Legouvé 53

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΒΛΑΧΑΚΗΣ

Δημιουργώντας «ελληνική» επιστήμη.

Οι μεταφράσεις επιστημονικών κειμένων

στα περιοδικά του 19ου αιώνα 63

ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ

Λίγα ακόμη για τις ελληνικές περιπέτειες

του Μπαλζάκ στον 19ο αιώνα 73

ΣΟΦΙΑ ΝΤΕΝΙΣΗ

Τα «ταξίδια» του Γκιουύλιβερ μέσω της ευρωπαϊκής θάλασσας

στη χώρα των ελληνικών μεταφράσεων του 19ου αιώνα 87

ΧΑΡΗΣ ΞΑΝΘΟΥΔΑΚΗΣ

του J. G. Sulzer στον *Λόγιο Ερμή*. 103

ΣΟΦΙΑ ΓΚΙΝΚΟ

Το ρεπερτόριο των μεταφρασμένων κειμένων

στο περιοδικό *Εβδομάς* (1884-1892):

γέννη, είδη, θέματα 113

ΝΙΚΟΣ ΦΑΛΑΓΚΑΣ

Μια αναζήτηση στη βάση δεδομένων

του ερευνητικού προγράμματος «Χρυσάλλις»:

το δημοτικό τραγούδι στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα 123

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

Η παρουσία Γάλλων ελληνοιστών στο *Εθνικόν Ημερολόγιον*

του Μαρίνου Παπαδόπουλου Βρετού (1863-1871).

Μια υπόθεση εργασίας 135

ΑΛΕΞΙΑ ΑΛΤΟΥΒΑ

Η θεατρική πραγματικότητα της περιόδου 1850-1870

μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο.

Στοιχεία διαπολιτισμικότητας και μετάφρασης 147

ΖΩΗ ΜΑΥΡΙΔΟΥ

Από το ευρωπαϊκό στο ελληνικό: η πορεία κατασκευής
της εθνικής ταυτότητας μέσα από το παράδειγμα
της πρόσληψης της *Αντιγόνης* τον 19ο αιώνα 161

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΑΚΑΣΗ

Οι γυναίκες και ο ελληνικός περιοδικός τύπος του 19ου αιώνα 169

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΙΑΚΟΥΜΟΠΟΥΛΟΥ

Οιδίπους Τύραννος ή αλλιώς ένα πρώιμο «μανιφέστο»
της πρόσληψης του αρχαίου θεάτρου 177

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΤΕΛΙΔΗΣ

Η εικονογράφηση της Ινδίας στον περιοδικό τύπο
του 19ου αιώνα 185

EVANGHELIA STEAD

Μέθοδοι προσέγγισης και σύγκρισης των περιοδικών
στην Ευρώπη 193

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Πρόγραμμα εργασιών 209

Οιδίπους Τύραννος ή αλλιώς ένα πρώιμο «μανιφέστο» της πρόσληψης του αρχαίου θεάτρου

Στον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα κυριαρχεί η αρθρογραφία για την ελληνική αρχαιότητα, αντανakλώντας το φλέγον ζητούμενο της εποχής, τη σύνδεση του νεώτερου Ελληνισμού με την ελληνική αρχαιότητα, με σκοπό τη δημιουργία μιας εθνικής ταυτότητας, την πολυπόθητη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης, συνυφασμένη με τον ευρωπαϊσμό. Η ελληνική αρχαιότητα αποκαλύπτεται στους φιλομαθείς του νεοσύστατου κρατιδίου μέσα από τις μεταφράσεις άρθρων των αρχαιολατρών μελετητών της Δύσης. Ήδη από τα μέσα του 18ου αι. η δυτική αρχαιοφιλία απασχολείται συστηματικά με όλες τις εκφάνσεις του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, τις οποίες –ως επακόλουθο– ενσωματώνει στη σύγχρονη ευρωπαϊκή σκέψη και πνευματική δημιουργία, παράγοντας διακείμενα σε όλους τους τομείς των γραμμάτων και των τεχνών (φιλοσοφία, λογοτεχνία, θέατρο, μουσική, καλές τέχνες, αρχιτεκτονική).

Η ξέφρενη πορεία ταύτισης και εγκόλπωσης του αρχαίου κόσμου από τους πνευματικούς σκαπανείς της απελευθερωμένης Ελλάδας επιταχύνεται από τα πρώτα ευρήματα των ανασκαφών των ξένων αρχαιολογικών αποστολών, θέτοντας στέρα θεμέλια στο ιδεολογικό αρχιτεκτόνημα της ελληνικότητας.¹ Στο

1. Από την πλούσια σχετική βιβλιογραφία βλ. ενδεικτικά: Ε. Σκοπετέα, *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προ-*

πλαίσιο αυτών των ζυμώσεων επιστρατεύεται και το θέατρο, ως δραματικό είδος, ως αρχιτεκτονικός χώρος αλλά ακόμα και ως παραστατική τέχνη, ως ένα επιπλέον τεκμήριο τόσο της ελληνικότητας όσο και της ευρωπαϊκής ταυτότητας του νεότερου κρατιδίου. Το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων συντακτών για το αρχαίο ελληνικό θέατρο μεταδίδεται, μεταγράφεται και αποτυπώνεται στον περιοδικό τύπο του 19ου αι. μέσα από εκτενείς μεταφράσεις μελετών, πρόσληψη των διακειμένων στη ευρωπαϊκή θεατρική πρακτική και της παραστασιογραφίας των αρχαίων ελληνικών δραμάτων στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Στην παρέμβασή μου θα μιλήσω για ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε στην *Ιωνική Μέλισσα* στις 16.11.1850, τιτλοφορείται «Οιδίπους Τύραννος» και υπογράφεται από τον «Πείσανδρο», πιθανό ψευδώνυμο –δίχως να έχει επιβεβαιωθεί η πληροφορία– του Ικέσιου Λάτρη (1799-1881), Σμυρναίου λόγιου, αγωνιστή του 1821 και πολιτικού της νεοσύστατης Ελλάδας.² Στο εν λόγω άρθρο, το οποίο αναφέρεται στα θέματα της πρόσληψης του αρχαίου θεάτρου, αναπτύσσεται ένας πρωί-

βλήματος στην Ελλάδα, Πολύτυπο, Αθήνα 1988· Π. Μ. Κιτρομηλίδης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, μετ. Στέλλα Νικολούδη, MIET, Αθήνα 1996· Antony John Petropoulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, MIET, Αθήνα 1997· Εντουάρ Ντριώ, *Η Μεγάλη Ιδέα: Η αναγέννηση του ελληνισμού*, μτφ. Αλεξάνδρα Δρακοπούλου, Κάτοπτρο, Αθήνα 1998· Λίνος Πολίτης, *Ιστορία της νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, MIET, Αθήνα 1998· E. J. Hobsbawm, *Η εποχή των αυτοκρατοριών 1875-1914*, μτφρ. Κωστούλα Σκλαβενίτη, MIET, Αθήνα 2000· Αικατερίνη Μυστακίδου, *Η Μεγάλη Ιδέα στον τύπο του Γένους*, Πατάκης, Αθήνα 2004· Βασίλης Κρεμμυδάς, *Η Μεγάλη Ιδέα: Οι μεταμορφώσεις ενός εθνικού ιδεολογήματος*, Τυπωθήτω, Αθήνα 2010.

2. Βιβλιοθήκη Σγουρδαίου-Βλάχου, Μαρίνος Βρετός-Παπαδόπουλος, *Εθνικόν Ημερολόγιον*, τόμ. ΣΤ' (1866) σ. 16. Έχει ενδιαφέρον το πόνημα του Ικέσιου Λάτρη *Πανελληνίς: Πόνημα στιχηρόν περί του ελληνικού γένους και της Ελλάδος και του νυν πολέμου μετά προλεγομένων και σημειώσεων / Υπό Ευθύφρονος*. Τύποις Γ. Μελισταγούς Μακεδόνας, Εν Ερμούπολει 1855, 160 σελ., όπου αναπτύσσει εθνική, πολιτικοκοινωνική στρατηγική.

μος προβληματισμός, για τον οποίον όμως προτάσσονται λύσεις και περιγράφεται ο τρόπος υλοποίησης μίας πολιτικής στρατηγικής. Ο αρθρογράφος ακολουθεί μια διαυγή μεθοδολογία και προτείνει μια ξεκάθαρη στοχοθεσία.

Ιωνική Μέλισσα, 16.11.1850, «Οιδίπους Τύραννος»

Στην οριζόντια ανάγνωση του άρθρου ο συντάκτης παραθέτει σύντομες βιογραφικές πληροφορίες για τον Σοφοκλή υπογραμμίζοντας ότι: «κρίνεται υπό των παλαιών και των νεωτέρων ως άριστος των Ελλήνων Τραγικών ποιητών κατά την δραματικήν τέχνην». Στη συνέχεια, αφού ξεχωρίζει, βάσει των μελετητών «των παλαιών και των νεωτέρων» τον Σοφοκλή ως τον σημαντικότερο τραγικό, σπεύδει να ξεχωρίσει και το σπουδαιότερο του έργο: «τιμάται ως αρίστη και θαυμαστοτέρα κατά την δραματικήν τέχνην της κατασκευής και του λεκτικού ο *Οιδίπους Τύραννος*».³

Το «σπουδαιότερο» έργο *Οιδίπους Τύραννος*, του «σπουδαιότερου» τραγικού ποιητή Σοφοκλή επέδρασε σε μεταγενέστερους συγγραφείς, οι οποίοι δημιούργησαν διακείμενα ή μεταγραφές:

3. «Σοφοκλής, ο Σωφίλου, γεννήθηκε εν Κολωνώ, προαστείω των Αθηνών, το 498 προ Χριστού, ότε είχε την ηλικίαν των 27 ετών ο Αισχύλος, κρίνεται υπό των παλαιών και των νεωτέρων ως άριστος των Ελλήνων Τραγικών ποιητών κατά την δραματικήν τέχνην. Πολλοί δε των κριτικών θεωρούσιν αυτόν και ως άριστον πάντων ομού των Τραγωδοποιών, παλαιών Ελλήνων και Ρωμαίων και των νεωτέρων Ιταλών, Ισπανών, Γάλλων, Άγγλων [sic], Γερμανών ή άλλων. Ο Σοφοκλής υπήρξε και συστρατηγός του Περικλέους, και απέθανεν, ως λέγουσιν, υπό χαράς δι' την έλαβε νίκην εις τους Ολυμπιακούς αγώνας, έχων ήδη την ηλικίαν των 85 ετών, κατ' άλλους δε πνιγείς υπό σταφυλορρώγας. Συνέγραψε δε 120 Τραγωδίας, εξ ων απεσώθησαν εις ημάς 7 μόναι. Εκ των σωζωμένων Τραγωδιών του Σοφοκλέους τιμάται ως αρίστη και θαυμαστοτέρα κατά την δραματικήν τέχνην της κατασκευής και του λεκτικού ο *Οιδίπους Τύραννος*, λεγόμενος ούτω προς διάκρισιν άλλης τραγωδίας του αυτού ποιητού, επιγραφόμενης (sic) *Οιδίπους επί Κολωνώ*», βλ. Πείσανδρος, «*Οιδίπους Τύραννος*», *Ιωνική Μέλισσα* (16.11.1850).

«αμιλλώμενοι, εποίησαν όμοια δράματα, επιγράφοντες αυτά *Οιδίπλους Βασιλεύς*, ό,τε Ρωμαίος Σενέκας εκ των σωζωμένων παλαιών συγγραφέων, εκ δε των νεωτέρων Ευρωπαίων πολλοί, εν οίς και οι Γάλλοι Γαράλληρος, Κορνήλιος, Βολτάριος, Χηνίερος, ο Ιταλός Ιουστινιανός Ορσάτος, ο Γερμανός Δόννερρος, ο Ολλανδός Βιλδερδίκης».

Διακείμενα, τα οποία, πάντα σύμφωνα με τις πηγές του αρθρογράφου, δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν το πρότυπό τους:

«των οποίων τα έργα, και αν περιέχωσι τινάς καλλονάς, ίσας ή και ανωτέρας των εν τώ πρωτοτύπω αντιστοίχων κατά την κρίσιν των ομογενών αυτών, κρίνονται όμως κατά το σύνολον πολύ κατώτερα του Ελληνικού πρωτοτύπου. Τοσαύτη η των παλαιών προπατόρων ημών εύρεσις, ακρίβεια, χάρις φυσική περί την τέχνην».⁴

Για τον συντάκτη, δεν είναι ξεκάθαρο ποιες από τις «σοφόκλειες» μεταγραφές των συγχρόνων του είναι διασκευές και ποιες μεταφράσεις, π.χ. το διακείμενο του Orsato Giustiniano στα ιταλικά ή η μετάφραση του J. J. C. Donner στα γερμανικά, ο οποίος είχε μεταφράσει και τον *Οιδίποδα επί Κολωνώ*. Ο συγγραφέας του άρθρου δεν διστάζει να ομολογήσει ότι οι πληροφορίες του, σε σχέση με την ευρωπαϊκή πρόσληψη της σοφόκλειας τραγωδίας προέρχονται από εισαγωγικό σημείωμα μετάφρασης του 1845:

«Μεταφράσεις του περί ού ο λόγος Σοφοκλείου δράματος εις τας νεωτέρας σοφάς γλώσσας εγένοντο πάμπολλαι. Εκ δε των γαλλικών αρίστη φαίνεται ή του Βέλγου Α. Ι. Βεκάρτου, εκδοθείσα εν Παρισίους και Βρυξέλαις τώ 1845 μετά πολλών σημειώσεων sic, καθ' άς εγράφησαν προχείρως αι του άρθρου τούτου σύντομοι πληροφορίαι χάριν των φιλοθεάτρων νέων ομογενών».

4. Ό.π.

Στην πραγματικότητα και ο Σοφοκλής και ο Οιδίππους Τύραννος λειτουργούν ως το πρόσχημα για την ανάπτυξη της πρότασης που έπεται.

Απευθυνόμενος στο αναγνωστικό του κοινό κάνει δημόσια έκκληση στους νέους, κατόχους της ελληνικής φιλολογίας και αγαθούς συγγραφείς να επιχειρήσουν την παράφραση της τραγωδίας και των υπόλοιπων δραμάτων του Σοφοκλή σε ιαμβικό ανομοιοκατάληκτο, κατά το αξιόλογο παράδειγμα του Ζαμπέλιου και μέσα σε κόμματα προσθέτει, «ή καν εις πεζόν ύφος», λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις μεταφράσεις «εις τας νεωτέρας σοφάς γλώσσας», με στόχο να αξιοποιηθούν αυτά τα δράματα «εις το αναγεννόμενον Ελληνικόν θέατρον»:

«Ευχής έργον, εάν τις των νέων αυτών, κάτοχος της Ελληνικής Φιλολογίας και αγαθός συγγραφεύς επιχειρήση την εκ του Ελληνικού κειμένου παράφρασιν της Τραγωδίας ταύτης και άλλων δραμάτων του Σοφοκλέους εις στίχους Ιαμβικούς ανομολήκτους κατά το αξιόλογον παράδειγμα του Ζαμπελίου, ή καν εις πεζόν ύφος, έχων υπ' όφιν τας αρίστας των μεταφράσεων εις τας νεωτέρας σοφάς γλώσσας, ίνα χρησιμεύσωσι και τα δράματα ταύτα εις το αναγεννόμενον Ελληνικόν θέατρον».

Δεν έχω υπόψη μου προγενέστερο άρθρο του 1850 να προτρέπει την παράφραση των αρχαίων τραγωδιών «ή καν εις πεζόν ύφος», με την πρωτοφανή προτροπή «έχων υπ' όφιν τας αρίστας των μεταφράσεων εις τας νεωτέρας σοφάς γλώσσας», με στόχο τη θεατρική πρακτική, δηλαδή την αναγέννηση του ελληνικού θεάτρου.

Στη συνέχεια, ο Πείσανδρος προσπαθεί να γίνει πιο σαφής,⁵ περιγράφοντας τι εννοεί με τον όρο «παράφραση» και

5. «Εννοείται δε, ότι η παράφρασις δεν πρέπει να απέχη πολύ από το κείμενον κατά το λεκτικόν, ειμή όσον απαιτεί η χάρις και σαφήνεια της νύν μορφουμένης ημών γλώσσης, επειδή πολλάκις φυλαττομένης της λέ-

να θέσει τις προϋποθέσεις αυτής της μεταρρύθμισης: η παράφραση δεν πρέπει να απέχει πολύ από το κείμενο κατά το λεκτικό, μόνο όσο απαιτεί «η χάρις και η σαφήνεια της νυν μορφουμένης (δηλαδή διαμορφουμένης) ημών γλώσσας». Αντιλαμβάνομαι ότι προτείνει την απλοποίηση της σύνταξης και τη διατήρηση του λεξιλογίου. Διότι αν διατηρηθεί το λεξιλόγιο η παράφραση θα είναι «ελληνικωτέρα, σοφότερα, ευγενεστέρα, γλαφυρωτέρα, και σαφεστέρα». Αφού λοιπόν θέσει και τις προϋποθέσεις αποκαλύπτει τον μέγιστο στόχο του, πέρα από την αναβίωση βεβαίως του θεάτρου, ακόμα και σε πεζό λόγο, έχοντας ως πρότυπο του τις ευρωπαϊκές μεταφράσεις: Η παράφραση, δηλαδή η συντακτική απλοποίηση με τη διατήρηση του λεξιλογίου, αρέσει «πραγματικώς εις το Πανελλήνιον» και θα συντελέσει στην «άριστη διόρθωση», δηλαδή την εκκαθάριση της νεώτερης ελληνικής γλώσσας. Η πρόταση του «φλεγόμενου» συντάκτη ολοκληρώνεται ως εξής: Η παράφραση θα συντελέσει στην ανάπτυξη «επί το εθνικότερον» εάν και εφόσον αναπτυχθεί μία εθνική πολιτική όμοιων παραφράσεων.

Με αφορμή τον *Οιδίποδα* και τα διακείμενά του ο Πείσανδρος προτείνει έναν πολιτικό εθνικό σχεδιασμό για τη διαμόρφωση της νέας γλώσσας και τον ενεργό μεταρρυθμιστικό ρόλο του θεάτρου. Το εν λόγω «μανιφέστο» της πρόσληψης του αρχαίου θεάτρου ολοκληρώνεται με την αυστηρή υπόδειξη του συντάκτη προς τους Έλληνες μεταφραστές της ευρωπαϊκής δραματοουργίας. Ο Πείσανδρος επισημαίνει ότι οι νέοι Έλληνες μεταφραστές δεν θέλουν να κατανοήσουν την αξία τους (εννοεί δηλαδή το χρέος τους απέναντι στους αρχαίους ποιητές) και δεν μπορούν να προσφέρουν στο έθνος μετα-

ξεως και φράσεως αυτής της συντάξεως του κειμένου, γίνεται η παράφρασις ου μόνον ελληνικωτέρα και σοφωτέρα και ευγενεστέρα, αλλά φυσικωτέρα και γλαφυροτέρα και σαφεστέρα κατά την έννοιαν, αρέσκουσα δια ταύτα εις το Πανελλήνιον, πραγματικώς και συντελούσα εις την άριστην της νεωτέρας Ελληνικής γλώσσας διόρθωσιν και ανάπτυξιν επί το εθνικότερον, εάν κατορθωθώσιν όμοιαι τοιαύται πολλάί παραφράσεις», ό.π.

φράσεις «αρεστάς, επετυχημένας και ωφελίμους», εάν προηγουμένως δεν ασχοληθούν με την αρχαία δραματοουργία, εστιάζοντας στον σχεδιασμό μιας εθνικής εκπαίδευσης, η οποία αμελείται «αλόγως και ασκόπως» εξ αιτίας «των ξενοζήλων λογίων».⁶

Συνοψίζω: Ο Πείσανδρος σε φύλλο της *Ιωνικής Μέλισσας* του 1850 προτείνει τις παραφράσεις των τραγωδιών, ακόμα και σε πεζό ύφος, έχοντας ως πρότυπο τις ξένες μεταφράσεις (δηλαδή: τη μορφή, την έκταση ή ακόμα και τις δραματολογικές τεχνικές. Για τους νέους «ομογενείς» οι «σοφές» γλώσσες είναι πιο οικείες από το πρωτότυπο). Παράφραση σημαίνει διατήρηση του λεξιλογίου, απλοποίηση της σύνταξης. Μικρός στόχος η αναβίωση του θεάτρου. Μεγάλος στόχος το πανελλήνιο κοινό, το οποίο θα αναμορφωθεί γλωσσικά μέσα από το θέατρο. Για την επίτευξη αυτού του εθνικού στόχου πρέπει να αναπτυχθεί ένα σχεδιασμός παραφράσεων, μια εκπαιδευτική πολιτική με τους λόγιους συστρατευόμενους στον εθνικό στόχο.

Ο συντάκτης έχει ένα όραμα και προτείνει –φαινομενικά– εφαρμόσιμες λύσεις. Οι παραφράσεις, μέσω της θεατρικής πρακτικής, θα διαμορφώσουν τη νέα γλώσσα. Το θέατρο για τον αρθρογράφο του 1850 θα είναι ο λύτης του γλωσσικού ζητήματος.

6. «Όσοι εκ των νέων Ελλήνων θαυμάζουσι και μεταφράζουσι τα θεατρικά δράματα των νεωτέρων Ευρωπαίων γλωσσών, ας μη λησμονώσιν, ότι δεν θέλουσι κατανοήσαι την αξίαν αυτών, ουδέ θέλουσι δυναθῆναι να προσφέρωσιν εις το έθνος μεταφράσεις επιτυχημένας, αρεστάς και ωφελίμους, εάν προηγουμένως δεν ενασχοληθώσιν οπωσούν, εις την μελέτην των παλαιών Ελληνικών δραμάτων, επιστάμενοι οπωσούν εις τα της εθνικής παιδείας, όπερ, και τοι προδήλως αληθέστατον, αμελείται κατά δυστυχίαν οπωσούν υπό των ξενοζήλων λογίων της νέας Ελλάδος, πάντη μα την αλήθειαν ξενικώς και αλόγως και ασκόπως», ό.π.